

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 วิธีการวิจัย

3.1.1 การศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สถานภาพและการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม ประเพณีองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและโครงสร้างประชากร ของ 8 ชชาติพันธุ์ ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงแม่สลอง โดยการสำรวจ รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาเชิงคุณภาพ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ในขอบเขตประเด็นต่อไปนี้

- ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นการตั้งถิ่นฐานของ 8 ชชาติพันธุ์
- สภาพเศรษฐกิจท้องถิ่น สภาพสังคม
- วัฒนธรรมประเพณี องค์ความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ 8 ชชาติพันธุ์ ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงแม่สลอง
- โครงสร้างประชากรของ 8 ชชาติพันธุ์ ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงแม่สลอง

3.1.2 การศึกษาวิธีการดำรงชีพ วิธีการผลิต และสภาพเศรษฐกิจท้องถิ่นของ 8 ชชาติพันธุ์ ในโครงการขยายผลโครงการหลวงแม่สลอง

3.1.2.1 การศึกษาวิธีการดำรงชีพ

วิธีการเก็บข้อมูล ดำเนินวิธีการด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นหลัก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในงานภาคสนามพื้นที่เป้าหมาย 15 หมู่บ้านในประเด็นดังต่อไปนี้

- การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น สิทธิในที่ดินความรู้ การศึกษา สัญชาติ ฯลฯ
- วงจรวิถีชีวิตของ 8 ชชาติพันธุ์

3.1.2.2 การศึกษาวิธีการผลิต

วิธีการเก็บข้อมูล ดำเนินวิธีการด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นหลัก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในงานภาคสนามพื้นที่เป้าหมาย 15 หมู่บ้าน โดยแบ่งออกตามวิธีการผลิตเพื่อการดำรงชีพ 3 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 วิธีการผลิตแบบดั้งเดิม

เป็นกลุ่มที่มีการดำรงชีพที่แตกต่างจากการผลิตแบบเก็บของป่าล่าสัตว์และทำเกษตรกรรมแบบย้ายถิ่นและไม่มีที่ดินเป็นของตนเองที่ถาวร

กลุ่มที่ 2 วิธีการผลิตแบบเกษตรกรรมแบบยังชีพ

เป็นกลุ่มที่ทำการเกษตรกรรมบนพื้นที่สูงแบบยังชีพและเมื่อเหลือสามารถนำมาจำหน่ายและเป็นอาชีพหลักในการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว โดยมีที่ดินจับจองของตนเอง (ถึงแม้ไม่มีกรรมสิทธิ์ก็ตาม)

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่มีวิธีการผลิตแบบเข้มข้น

เป็นกลุ่มที่ทำการเกษตรกรรมแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยวขนาดใหญ่ ทั้งที่เป็นเกษตรกรรายย่อยและระบบเกษตรแบบพันธะสัญญา ที่ใช้ที่ดินอย่างเข้มข้นมีการจ้างแรงงานในการทำการเกษตรและใช้เครื่องจักรในการทำงานใช้สารเคมีเป็นส่วนหนึ่งของระบบการผลิต โดยมีหัวข้อ ดังนี้

- เหตุและปัจจัยใดสร้างการแปลงแปลงการผลิตบนพื้นที่สูง
- ภูมิปัญญาของชาติพันธุ์มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงการผลิตหรือไม่
- ความสัมพันธ์ในกิจกรรมการผลิตต่างๆ
- การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตภูมิปัญญา
- การผลิตทางการเกษตรที่เปลี่ยนแปลง

3.1.2.3 การศึกษาสภาพเศรษฐกิจท้องถิ่น

วิธีการเก็บข้อมูล ข้อมูลดำเนินวิธีการด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นหลัก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในงานภาคสนามพื้นที่เป้าหมาย 15 หมู่บ้านในประเด็นดังต่อไปนี้

- ความสัมพันธ์ระหว่าง วิธีการการผลิต วิถีชีวิต กับ การกระจายผลผลิต
- การใช้ทรัพยากร
- การบริโภค การออม และการหนี้สิน

3.1.3 การศึกษาสถานภาพและการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชนของชาติพันธุ์เดียวกันและระหว่างชุมชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงแม่สลอง

การศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยศึกษาระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชนชาติพันธุ์เดียวกันและระหว่างชุมชนชาติพันธุ์ ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงแม่สลอง ในเรื่องความสำเร็จของการผลิตที่ยั่งยืน สังคม การเมืองการปกครองในชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ระบบอำนาจ

3.1.3.1 ระบบความสัมพันธ์ด้านสังคมและการเมือง

วิธีการเก็บข้อมูล การศึกษาข้อมูลดำเนินวิธีการด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นหลัก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในงานภาคสนามพื้นที่เป้าหมาย 15 หมู่บ้านในประเด็นดังต่อไปนี้

- ระบบเครือข่าย
- ระบบอำนาจทางสังคม
- การเมืองการปกครองในชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

3.1.3.2 ความสำเร็จของการผลิตที่ยั่งยืน

วิธีการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในหัวข้อดังนี้

- การใช้และการประยุกต์ภูมิปัญญาชาติพันธุ์ในการผลิตผลทางการเกษตร
- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในการดำรงวิถีชีวิต
- ตัวอย่างของความยั่งยืนของการผลิตจากภูมิปัญญา
- ระบบความสัมพันธ์ทางการผลิตระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์
- ความสัมพันธ์ทางการผลิตกับระบบการค้าในพื้นที่สูง

- ระบบความสัมพันธ์บนพื้นที่สูง ส่งผลกระทบต่อ วิถีชีวิต วัฒนธรรมภูมิปัญญา ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆอย่างไร
- ถอดบทเรียนมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบที่เหมาะสม ที่มีความหลากหลายและยืดหยุ่นในการสร้างการผลิตที่ยั่งยืนบนพื้นที่สูง

3.1.3.3 การศึกษาระบบการผลิต จากแนวคิดที่ว่า ระบบการผลิตของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยวแต่เป็นระบบการผลิตที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อย่างหลากหลาย งานวิจัยนี้จึงได้ใช้แนวคิดเรื่องพรมแดนชาติพันธุ์และชาติพันธุ์สัมพันธ์ (ethnicity) ในฐานะกลุ่มผลประโยชน์เป็นตัววิเคราะห์การดำรงการผลิตในวิถีชาติพันธุ์ของการวิจัยเรื่องนี้

3.1.3.4 จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ด้านการพัฒนาชุมชนในโครงการขยายผลโครงการหลวงแม่สลอง

3.2 สถานที่ดำเนินการวิจัย

ชุมชนในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงแม่สลอง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายในพื้นที่ตำบลแม่สลองนอก ตำบลแม่สลองใน และตำบลป่าตึง รวมจำนวนทั้งสิ้น 15 หมู่บ้าน ดังนี้

ตำบลแม่สลองนอก จำนวน 13 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสันติคีรี บ้านอาหละบ้านเลาสิบ บ้านธาตุ บ้านป่าคาสุขใจบ้านกลางบ้านอาแบบ้านป่าคาสามัคคีบ้านพนาสวรรค์บ้านแม่จันหลวง บ้านเจียงจาใสบ้านใหม่สันติและบ้านตงจาใส

ตำบลแม่สลองใน จำนวน 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านอาหม

ตำบลป่าตึง จำนวน 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสันติสุข